"Masonluk Nedir ve Nasıldır" Adlı Kitap Üzerinde Analitik İnceleme ve Eleştiriler – 19-B

Masonlukta Dünya Görüşü - B

Önceki bölümden devam…

FELSEFE VE MASONLUK

Çağdaş Masonluğun felsefe ile hayli yakın ilişkisi vardır. Hatta ritüellerdeki öğretime bu açıdan bir göz atarsak, felsefe ile neredeyse iç içe olduklarını, felsefeden soyutlanamayacaklarını görürüz. Bu doğaldır çünkü yönetimsel işleri bir yana bırakırsa, masonik çalışmalar spekülatif yani düşünsel niteliklidir.

Felsefe ile Masonluk terimlerini bir araya getirdiğimizde sakın bu etkinliğin sadece "Felsefî Dereceler" olarak da anılan bir bölüm yüksek derecelere özgü olduğunu sanmayın. Felsefe, Masonluğun ilk derecesinde başlar, sonuna kadar kesintisiz devam eder.

Şöyle de diyebiliriz: Her derecenin kendine özgü bir felsefesi vardır; bunlar birbirlerini bütünler.

Bu deyiş üzerine Masonluktaki felsefenin orada son bulduğu sanılmamalı. Son bulan, ilgili sistemin kapsamına alınmış derecelerdir.

Felsefe ile yakın ve sıkı ilişkisine karşın, Masonluk genelde hiçbir belirgin felsefenin ya da felsefî görüşün yandaşı, yayıcısı ya da savunucusu değildir.

Gerçi tarihte bazı masonik sistem ve kuruluşların tek bir felsefeye bağlanıp kaldıkları da görülmüştür ama o tür masonik sistemler uzun süre tutarlı olamamıştır. Bağlanmış oldukları felsefe sisteminin bir öğesi ya da uydusu durumuna düşmüş, onun içinde eriyip gitmiş, düşünsel yapılarında içermeleri gereken evrimselliği kaçırmış, dolayısıyla örgütsel varlıklarını da uzun süre koruyamamışlardır.

■ ■ ■

Felsefelerin çoğu kendi yargılarının en doğru ve en üstün olduğunu savunur.

Bunu olağan karşılamak gerekir. Fakat birçoğu bu kadarla kalmayıp kendisiyle çelişkili olan felsefeleri küçümsemiş, kötülemiş hatta "safsata" olarak nitelediği bile olmuştur. Felsefeye pek yakışmayan, toleranstan yoksun bu tutum **"felsefî bağnazlık"** olarak nitelenebilir.

Çağdaş Masonlukta önce çok sayıda felsefenin gerek birey gerekse insanlık için olumlu ve yararlı öğeleri bir araya toplanmış, töresel ilkeleri de böylece belirlenmiştir. Sonra hem aynı felsefelerin hem diğerlerinin bu ilkelerle uyumlu olmayan öğeleri ayıklanmıştır. Çağın değişen gerek ve koşullarıyla uyuşabilecek, evrimsel doğrultuda gelişme gösterebilen diyalektik yapılı bir felsefî dünya görüşü oluşturulmuştur.

Evet ama bu tüm mason örgütleri için geçerli sayılamaz.

Gerek gelip geçmiş gerekse çağdaşlığını sürdürmekte olan felsefe sistemleri ile Masonluktaki felsefî dünya görüşü karşılaştırılacak olursa, aralarında yer yer uyum ve benzerlikler görülebilir ama daha çok fark ve çelişkiler bulunduğu anlaşılır.

Bu olgu da Masonluğun herhangi bir felsefe sistemini baştan sona izlemediğini açıkça gösterir. Nasıl herhangi iki ayrı felsefe birbiriyle tam bir uyum içinde değilse, Masonluğun felsefesi de hiçbirine tam olarak uymaz.

Mason kuruluşlarının benimsediği bir felsefeler arasında da fark vardır. Üstelik bu fark hayli ileri bir düzeye varmış olabilir. Yazar, burada, özellikle kendi benimsediği Liberal Masonluk tarzını esas alıyor.

Felsefenin Amacı ve Yöntemi

Birçok felsefenin yanıtlarını bulmaya çalıştığı çeşitli sorular vardır. Bunların başında özellikle şunlar gelir:

"Doğa nedir?"... "Evren nedir?"... "Bunlar neden böyledir?"

"İnsan nedir?"... "Nereden gelmiştir?"... "Nereye gitmektedir?"

Hiçbir felsefe bu sorulara ve benzerlerine bilimlerin sağlamış olduğu verileri değerlendirerek doyurucu bir yanıt getirememiştir. Çünkü felsefenin, -özellikle düşünceci (idealist) felsefenin- temeli salt **"karşılaştırma yöntemi"**ne dayanır. Bu tür felsefelerin görüş ve buluşları arasında birçok "doğru" vardır ama büyük yanlışlara ve çıkmazlara saplanmışlıkları daha fazladır. Düştükleri en büyük hata, yukarıdaki gibi sorulara "tam ve bir kesin yanıt" aramalarıdır.

Tarihin her döneminde doğa yasaları üzerine birçok bilimsel kuram (teori) oluşturulmuştur. Ancak bunların çoğu bilimsel değil düşünsel yöntemlerle ortaya konmuştur. Bu kuramlar, noksanlıkları ya da yanılgıları nedeniyle sonraki dönemlerde değişikliğe uğramıştır. Felsefede de tarihin bir döneminde yapılan açıklamalar sonraki bir dönemde geçersiz kalmıştır.

Bu olgunun nedeni, **"tekrarlanma verileri"**nin yetersizliği ile zaman ve ortam koşullarının aynı olmayışıdır. Gerek toplumsal yapılanmadaki değişiklikler gerekse insanın evrimi nedeniyle, düşünme biçimi ve anlayışlar da gelişim göstererek farklılığa uğramış, başkalaşım göstermiştir.

O soruların tam ve kesin bir şekilde yanıtlanamayışı bir yana dursun, bunlara bir de şöyle bir soru eklenmiştir:

"İnsan nasıl yaşamaktadır?"... "Nasıl yaşamalıdır?"

Bu soruların yanıtını felsefelerden önce dinler vermiştir. İnsanın yaşama tarzı her nasıl olursa olsun, bunu yanlış bulmuşlardır. Doğa yasaları ile uyumlu olup olmadığına bakmaksızın, salt önceden oluşturdukları inanç ilkelerinden yola çıkarak kendilerine göre "doğru" saydıklarını bir araya getirmiş, *"İnsan böyle yaşamalıdır."* diye birtakım yargılara varmışlardır. Bir diğer deyişle, kaynağını salt dinden alan töresel ilkeler oluşmuştur.

Sorunlarına tam ve kesin yanıtlar getirebilmek için didinen felsefelerden çoğu, bilimsel veriler aracılığıyla aradıklarını elde edemeyince, çatısını salt düşünce ve sezgi yöntemlerinin egemen olduğu, insanların ise anlamadan bağlanması öngörülen **"metafizik ilkeler"** üzerine kurmuştur. Gözlem, deney, istatistiksel veri birikimi ve akıl yürütme ile henüz çözümlenemeyen sorunlarda metafizik ilkelere sığınan düşünürler, bireysel yorumlarını birer "doğa yasası" gibi kabul ettirmeye girişmiştir. Başarılı da olmuşlardır. Bunların aslında "doğanın gerçekleri" ile çelişkili olduğu sonraki bilimsel ve düşünsel gelişimle fark edilebilmiştir.

Evrim durdurulamamış ama gecikmeye uğratılmıştır. Bunun nedeni, genelde felsefenin metafizik ilkeler üzerine oturtularak yapılanmasıdır.

Öyle yapılmış olabilir ama günümüzün değişen ve gelişen koşulları altında bunun ille de öyle olması gerekmez.

Ancak tüm felsefelerin ayrı özellikte olduğu, aynı yanılgıları taşıdığı söylenemez. Kaldı ki gerçeklere metafizik ilkeler üzerine kurulu bir düşünme yöntemiyle varılamayacağı da kanıtlanmalıdır. Bu ise ancak bilimsel yöntemle olanaklıdır.

İşin ilginç yanı şu ki doğrudan ve salt bilimsel yöntemle elde edilmiş bulgulara dayanan, akıl verilerini izleyen birtakım felsefeler de aynı yanılgıya düşmekten kendilerini alamamıştır. Bu yanılgı, birbirine bağlı birkaç aşamadan oluşur:

1. Kendini "tek ve en doğru yol" olarak görmek;
2. Yorumlarını "değişmez ve kesin" olarak nitelendirmek;
3. *"Bu böyledir ve başka türlü olamaz."* diyerek, yeni dogmalar yaratmak;
4. Görüşlerini güçlü, kendini en üstün kılabilmek için, esneklikten kaçmak;
5. Esnekliği olmayınca gerek doğa gerekse toplum yasalarında en önemli etkenlerden biri olan **"görelilik"** (izafiyet/rölativite) ilkesini benimsemeye yanaşmayıp hep değişmez ve değiştirilemez olarak nitelenen "saltık gerçek" peşinde koşmak.

Bu yanılgılı tutum, felsefelerin iddialarını koruyamayıp zamanla geçerliklerini yitirmelerine neden olmuştur. Düşünce tarihinin başlangıcından günümüze dek her felsefe, kendi döneminde başarılı bir yer edinmişse de bu yeri kendinden sonra gelen bir diğerine bırakmak zorunda kalmıştır. Noksanlıklar ve yanılgılar ancak böylece fakat yalnızca o çağın koşulları altında kısmen giderilmiş, hiçbir felsefe **"evrensel süreklilik"** kazanma olanağını elde edememiştir.

Geçmişteki gelişime bakarsak, gelecekte de böyle olacak gibi görünmektedir. Yeter ki bunun böyle olmadığı ve olmayacağını gösteren bir felsefe oluşsun.

Bu durumda sizden şöyle bir soru gelebilir: *«Bunun böyle oluşu, felsefeyi güvenilmez bir duruma sokmaz mı?... Dolayısıyla gereksiz kılmaz mı?»*

Hayır!... Felsefe gereklidir ve ona güvenilebilir. Nitekim az sonra felsefenin niçin gerekli olduğu konusuna gireceğiz.

Kaldı ki hiçbir felsefe için *"baştan sona ve tümüyle yanılgılı"* da denilemez. Her felsefenin kapsamında bir "doğru" vardır. Felsefelere karşı en uygun tutum, hiçbir şeyi ne körü körüne kabul edip "kesinlikle doğru" saymak ne de ön yargılarla yadsımaktır.

Daha birinci derecede ritüelimizde uyanık olmamıza ilişkin bir öneri vardır. Uyanık ve önlemli olmamız gerekir. **Kuşkuculuk** (Septisizm), doğruları bulma yollarından biridir ama bunu da aşırılığa vardırmamalı, ölçülü olmalıyız.

Felsefenin Gerekliliği

Felsefe insanın özdeksel (maddî) ya da biyolojik yaşamı için gerekli değildir ama tinsel (manevî) ve töresel yaşamı için bir gereksinmedir.

İnsan yaşamını ya da doğanın olay ve olgularını düşünerek birtakım değerlemeler, yorumlar ve yargılamalar yapmaya başladığı anda, istese de istemese de felsefî düşüncelere dalmış demektir. Felsefî eğilimleri olmayan ve böyle düşünceleri bulunmayan bir insan, -ne kadar bilgili ve erdemli olursa olsun- kusura bakmasın ama noksan bir kişidir.

Felsefe soyuttur ama tüm somut bilgilerin birleştiricisidir. Temel uğraşı alanını doğanın ve insanın bilinenlerini anlamlandırmak ve bilinmeyenlerini aramak oluşturur. Bu uğraşısıyla insanlığın yücelerek mutluluğa ulaşması için yapılan sosyal, töresel ve bilimsel araştırmalara da ışık tutar.

Daha önce sözünü ettiğimiz bir noktayı yinelememizde yarar var: Her felsefe sistemi zamanla eskir, etkisini ve yürürlüğünü yitirir. Günümüze gelinceye dek her bakımdan geçerli ve çağlar boyunca yürürlükte kalmayı başarmış bir felsefe sistemi görülememiştir. Bununla birlikte tarih boyunca felsefenin **"düşüncenin en üstün biçimi"**ni oluşturduğu, kendi etkin ve geçerli olduğu dönemin bilgi aşaması ile kültür düzeyini yansıttığı görülür.

■ ■ ■

Şimdi sanki yine Masonlukta yer alan bir öneriyi, biraz açarak hatırlatacağız:

İnsanın gerek kendisine, gerek içinde yaşadığı ve bir öğesi olduğu toplumuna gerekse tüm insanlığa yararlı olabilmesi için **öz varlığını eleştirmesi**, benliğindeki noksanların ve yanılgıların bilincine varması, sonra bunları gidermek üzere çaba göstermeye hazırlanması gerekir.

Her günün yeni bulgu, deneyim ve edinimleriyle artan **"doğa ve yaşam bilgisi"**ni irdeleyerek, evrensel gerçeklerle bağlantılı düşünülerini oluşturup olgunlaştırması gerekir.

Olduğu yerde çakılıp kalmamak, durağanlığa tutsak olmamak, evrim doğrultusunda ilerlemek isteyen bir insan kendini bu düşünsel çabanın dışında tutamaz.

Bu çaba ise felsefenin bireysel boyuttaki betimlemesinden başka bir şey değildir. Felsefe "inanç" gibi, "sevgi" gibi zorunlu bir **"tinsel doyum öğesi"**dir.

Kuşkusuz buna gereksinmesi olmadığını sanan, bu çabaya girişmekten çekinen, bunu umursamayanlar vardır.

Öyle bir insan, nasıl bu dünyaya özdeksel olarak bir *"et-kemik-kan kümesi"* olarak gelmişse öyle gidecektir.

Evrim doğrultusunda ilerleyebilmek için çaba göstermeyen insanın doğadaki herhangi bir diğer hayvandan tek farkı düşünebilmekte oluşu değildir; düşünme yeteneğini zaten kullanmadığına göre, o da sıradan bir canlıdır, o kadar…

Yazar bunları anlatırken öyle ayrıntılı bir çalışma yapmış ki, bu kitabın kapsamı bakımından eklenecek ya da eleştirilecek bir şey yok gibi…

Masonlukta Felsefe

Neredeyse tüm felsefe sistemleri, amaca ulaşabilmek için önceden belirlenmiş bir düşünme yöntemi üzerine kuruludur.

Herhangi bir felsefe kendi oluşumu sırasında düşünme yöntemini de oluşturup geliştirmez; bu önceden saptanmıştır.

Felsefenin oluşumu sırasında yetersizliği ya da yanlışlığının farkına varılarak düşünme yöntemi değiştirilecek olursa, ortaya bambaşka bir felsefe çıkar.

Dolayısıyla, niteliği belirlenmiş ve adı konulmuş her felsefe sisteminde bu yöntem, durağan (statik) bir görünümdedir. Herhangi bir felsefe sistemindeki düşünme yöntemi, bir diğeriyle tam bir uyum içinde olmayabilir. Yöntemin kesin ve değişmez oluşu tüm felsefelerin ortak özelliğidir.

Bilimsel yöntem de tektir ve değişmez. Gerçi evrim geçirmiştir ve günümüzde bile evrimini tamamlamış olduğu söylenemez. Fakat bu onun tek ve değişmez oluşunu etkilememektedir. Çünkü daha gelişmiş bilimsel yöntem, öncekini geçersiz kılıp onun yerini almaktadır.

Buna karşılık bilimler ve oluşturdukları kuramlar değişmektedir. Bu nedenle **"bilimsel nitelikli bilgi"** de değişime uğramakta, her ne kadar nesnel ve somut ise de **"göreli"** olmayı sürdürmektedir.

Felsefeler bu bakımdan çok daha şanslıdır. Çünkü benimseyebilecekleri farklı düşünme yöntemleri vardır.

Masonlukta felsefî düşünme yöntemi üzerinde hiçbir sınırlama yoktur. Hiçbir kanıya körü körüne ne yandaş ne de karşıt olmak ilke edinilmiştir. Tümüyle özgür ve devimsel (dinamik) bir düşünme yöntemi öngörülmüştür. Tüm felsefelere karşı ön yargısız ve olumlu bir tutum takınılmıştır. Baştan sona yanlışlık ve yanılgılarla dolu olduğu belirlenen bir felsefî görüşe bile tolerans ve saygı gösterilmesi gerektiği benimsenmiştir.

Herhangi bir felsefeye körü körüne bağlı kalmak, ilkelerini olduğu gibi kabul etmek. doğruluklarını ve geçerliklerini tartışma, sınama ve eleştiriden arınmış tutmak, "evrimsel gelişme"ye set çekmek demektir.

Bu kapılma, Masonluğun evrensel amacının gerçekleştirilebilmesini engeller, ilkeleriyle de bağdaşmaz. Böyle bir tutum, büyük olasılıkla birtakım gerçeklerin bulunmasından sonra yalnızca bunlara bağlı kalınmasıyla sonuçlanır.

Oysa Masonlukta benimsenen evrimsel gelişim uyarınca **"evrende bulunabilecek tek bir gerçek kalmış olsa bile araştırmalar sürdürülmelidir."** Dolayısıyla Masonluk birçok felsefeden öğeler almış olsa da bunların hiçbirinin sınırlı çerçevesine giremez.

Bununla birlikte Masonluğun öğretiminin kapsamında daha ağırlıklı olarak görülen felsefeler de vardır. **Akılcılık** (Rasyonalizm), **Olguculuk** (Pozitivizm), **Doğalcılık** (Natüralizm) ve **İnsancılık** (Hümanizm) bunların başında gelir.

■ ■ ■

Masonluktaki felsefî dünya görüşünde kesin yargılar ileri sürmekten özenle sakınılır. Tüm gerçeklerin göreli (izafî/rölâtif) olduğu, bulunmuş oldukları zaman ve ortamın koşulları altında benimsenebileceği, mutlaka bir yanılgı olasılığı taşıyabileceği kabul edilir. Bu nedenledir ki yeni bilimsel gelişmeler, yeni felsefî akımlar, toplumların değişen töresel görüşleri, daha yeni toplumsal yaşam tarzlarına ilişkin arayışlar, insanlığın çağdaş yaşam anlayışı ve bunlara benzer diğer etkenler, yaklaşık 300 yıllık geçmişi olan Çağdaş Masonluktaki düşünü ve benimseyiş sistemini eskitememiştir. Çünkü Masonluk sürekli olarak bu değişim ve gelişime uyarlanmıştır.

Masonluğun bu toplayıcı ve birleştirici özelliği, yanlış anlamaya neden olacak biçimde abartılmamalıdır. Nitekim aklınıza şöyle bir soru gelebilir: *«Masonluğun öğretiminde tüm felsefeleri, tüm felsefî ekollerin görüş ve önerilerini özetleya da sınırlı bir biçimde bulmak olanağı var mıdır? Bunu görecek miyiz?»*

Bu soruya ancak şöyle bir yanıt verilebilir: Hayır!

Her şeyden önce, Masonluğun öğretiminin tüm mason kuruluşlarında tıpatıp aynı olmadığını anımsamak gerekir. Bu olgu önce ilgili mason kuruluşunun varsa uygulamakta olduğu rite, sonra da benimsediği masonik anlayışa bağlıdır. Birinde daha çok eğilim gösterilen birtakım felsefelerden alıntılar bir diğerinde hiç görülmeyebilir. Dünyada Masonluk tek tip olmadığı için bu konuda bir genelleme yapılması doğru değildir. Masonlukta gelip geçmiş felsefelerin tümünün öğelerine

yer verilmiş olduğu da söylenemez. Hiçbir mason kuruluşunun öğretiminde yer almayan felsefeler olabilir. Bu ise bir "dışlama" değildir çünkü Masonluğun amaçları ve ilkeleriyle hiçbir ilişki göstermeyen, böyle bir ilişki kurulamayacak felsefeler de vardır. Bizim burada yaptığımız bir harmanlamadır.

■ ■ ■

Felsefelerin büyük çoğunluğu "düşünceci (idealist) felsefeler" ile "özdekçi (materyalist) felsefeler" olmak üzere birbirine karşıt iki gruba ayrılabilir.

Tutucu Masonluk anlayışını benimseyen kuruluşlar, düşünceci felsefeleri öncelikli tutarak özdekçi felsefelere pek yanaşmamaya özen gösterir. Liberal Masonluk anlayışını benimseyen mason kuruluşları ise düşünceci felsefeleri tümüyle göz ardı etmemekle birlikte özdekçi felsefelere daha çok ağırlık verir. Gelenekçi Masonluk anlayışını benimseyenler, özdekçi felsefeleri tümüyle göz ardı etmezken düşünceci felsefeleri ağırlıklı tutar.

Herhangi bir felsefe Masonluğun öğretiminde tüm özgünlüğüyle ve olduğu gibi yer almaz. Mutlaka bir değişikliğe uğramış, diğer felsefelerden alınmış olan öğelerle de beslenmiştir. Yararlanılmış ya da esinlenilmiş her felsefenin öğeleri, Masonlukta bir **"bütünün parçası"** olmuştur. Masonluk bir yandan birçok felsefe ile ilgilenirken diğer yandan da tümünün üstüne yükselmeyi başarmıştır.

İşte bu aşamada birbiri ardınca can alıcı iki sorunuz beklenir: *« Masonluk belli bir felsefe sistemine bağlı kalsaydı ne olurdu?»*

Öğretiminin kapsamı bakımından yanılgılarla dolu olabilirdi. Birçok felsefeden pek bir farkı kalmaz, onlar gibi sürekliliğini yitirirdi.

İkinci sorunuz:*«Masonluk, gelmiş geçmiş hiçbir felsefeden yararlanmaksızın, kendi başına yepyeni bir felsefe oluşturmaya girişseydi daha iyi olmaz mıydı?»*

Öyle yapılsaydı, Masonluk daha önce keşfedilmiş olanları yeni baştan keşfetmek zorunda kalırdı. Birçok bilge kişinin insanlığa armağan etmiş olduğu bilgi ve deneyimleri dışlayarak, bunlardan yoksun olmasına karşılık kendi kendine bir "felsefî üstünlük tutkusu"na kapılabilirdi. O zaman da yaşanılan çağın gereklerinin gerisinde kalır, birçok felsefenin düşmüş olduğu yanılgıya düşerdi.

Masonluk genelde bu yanılgıya düşmemiş olmakla birlikte, Masonlukta bundan sakınamamış olanlar da vardır.

Metafizik ve Diyalektik

"Metafizik" denilince akla bir tinsellik (maneviyat/spiritüalizm), "diyalektik" denilince de bir özdeksellik (maddiyat/materyalizm) gelir. Felsefî açıdan ise, metafizik ile diyalektik birbirine karşıt iki düşünme yöntemidir.

Bu yöntemler arasındaki çelişkinin kavranması, Masonluktaki felsefî dünya görüşünün ve farklı yaklaşımların anlaşılabilmesi bakımından çok önemlidir.

Metafizik düşünce, varlığın her türünün yaradılıştan değişmezliği ve birbirleriyle ilintisizlikleri ilkesi üzerine kuruludur.

Diyalektik düşünce ise varlığın sürekli bir devinim ve değişim içinde olduğunu, her öğesinin bir diğeriyle ilintisinin bulunduğunu benimser.

Bir diğer deyişle, metafizik düşünce evrensel gerçekleri saltık (mutlak) olarak görür; diyalektik düşünce ise göreli (izafî) olarak alır.

Düşünceci felsefeler, metafizik düşünme yöntemini kullanmaya eğilimlidir. Bu tür felsefeler "idealist" olarak da anılır.

Ancak felsefede bu sıfatı *"ülkücü"* anlamında almamak gerekir. Bu terim Latincede "düşünce" anlamına gelen "ides" kökünden türetilmedir. Felsefedeki İdealizmin Türkçedeki bir diğer karşılığı Düşünceciliktir.

■ ■ ■

Düşünceci felsefelerden bazılarının temel düşünme yöntemi olarak diyalektiği benimsemiş oldukları da görülebilir. Bunun tarihteki en ünlü örneğini 19. yüzyıl başlarının ünlü Alman düşünürü **Hegel** vermiştir. Bu tür felsefelerden çoğu ise metafizik düşünme yöntemi üzerine kuruludur. Kapsamlarını dinsel inançlara bağlayanlar "spiritüalist felsefeler" olarak da anılır.

Özdekçi ya da materyalist nitelikli felsefeler ise metafiziğin tümüyle bir yanılgı olduğunu ileri sürer. Bu nedenle de yalnızca diyalektik (eytişimsel) düşünme yöntemini kullanırlar.

Masonluktaki felsefeyi yeterince iyi düzeyde kavrayabilmek için bunların her ikisini de biraz daha ayrıntılı olarak incelemeliyiz. Kuşkusuz bu inceleme bir felsefe kitabındaki kadar geniş olamayacaktır. Ancak hiç olmazsa ikisinin de niteliklerini kısaca gözden geçirelim.

Metafizik

Bu terim sözlük anlamı bakımından "fizik ötesi" ya da "soyut fizik" demektir. Felsefe alanında metafizik olarak nitelenen bir olay ya da olgunun, somut ve nesnel nitelikli fiziksel yöntemler kullanılarak anlaşılabilmesi ve açıklanabilmesi olanaksız sayılır.

Metafiziğe göre; olaylar ve olgular ancak düşünce yoluyla kavranabilir.

Bu düşünme yolunun yargılarını şöyle sıralayabiliriz:

- Her bilimsel yasanın kuralları ve işlerliği kesin ve süreklidir. Hiçbir bilimsel yasa nesnel koşulların etkisiyle değişmez.
- Bir yasa ya vardır ya da yoktur. Eğer varsa, sonsuza dek hiç değişmeksizin geçerliğini sürdürür. Yoksa, daha sonra var edilemez.
- Bilimsel yasaların konusu olan bir şey ya vardır ya da yoktur. Yoksa, var edilemez. Varsa, varlığını hiç değişmeksizin sürdürür.
- Değişim ancak bir biçim, durum ya da yer değiştirmedir.

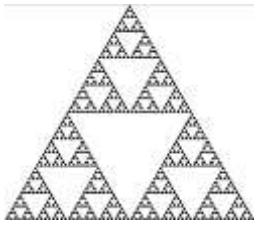
- Doğa ve insan, evrensel bir saltık varlık tarafından değişmez ve sonsuz olmak üzere yaratılmıştır. Bunun gözlem, deney ve akıl yolu ile kavranması olanaksızdır. Düşüncenin ilgi ve uğraşı alanı ancak "**var oluş gizemi"**nin dışındakileri kapsar.
- Herhangi bir olay ya da olgunun ne geçmiştekilerle bir bağlantısı vardır ne de geleceklerle bağlantısı olacaktır. Zaman, varlığın üzerinde etkisizdir.
- Her şey her zaman kendi kendisinin aynıdır ve hep öyle kalacaktır. Hiçbir şey bir başkası gibi değildir. Şeyler birbirine dönüşmez.

Kimi kardeşlerimiz "metafizik" sözcüğünün kullanılmasından rahatsız olur. Bu sözcüğün kapsamından, nitelediği varsayımlardan çekinenler bile vardır.

Oysa metafizik ne korkulacak ne de çekinilecek bir şeydir. Bu bağlamdaki çekinme bilgi yetersizliğinden kaynaklanır. Belki "doğaüstü" kavramıyla özdeş tutulması bağdaştırılmasından ileri gelir.

Bunun için metafiziği öğrenmeliyiz.

Diyalektik

Dilimizdeki eş anlamı "eytişim" olarak da verilen diyalektik, doğayı, toplumu ve düşünceyi karşıtlarıyla çatışma ve onları aşma suretiyle durmadan devindiren ve geliştiren bir süreç olduğu gibi doğanın, toplumun ve düşüncenin incelenip kavranmasında kullanılan bir bilimsel akıl yürütme yöntemidir. Eskiden "tartışma" ya da "düşünülerin karşılıklı olarak ileri sürülmesiyle yürütülen görüşme" anlamında da kullanılmıştır.

Bu düşünme yönteminin bazı yargılarını da şöyle sıralayabiliriz:

- Her olayın ve her olgunun bir öncesi ve bir sonrası vardır; şimdisi yoktur çünkü her şey sürekli bir devinim ve değişim içindedir.
- "Saltık bilgiye ulaşma" diye bir şey olamaz. Bilgi her zaman saltıklığına biraz daha yaklaşan göreli bir nitelik taşır.
- Düşünceyi "salt düşünce" olarak irdelemek yetersizdir. Bu yetersizliği onu eylem (hareket/ uygulama) ile birlikte kavrayarak gidermek gereklidir.
- Her şey karşıtıyla sürekli bir çatışma, karşıtlaşma içindedir. Bu karşıtlaşma hiçbir zaman dengede kalmaz. Karşıtlardan biri çatışmayı kazanır, diğeri ise ya ortadan kalkar ya da değişime uğrar.

  Çatışmayı kazanan da önceki niteliğinden farklıdır. (Diyalektiğin bu konusu, şöyle de anlatılmaktadır: Her olgu bir TEZ'dir ve bunun karşıtı olan bir ANTİTEZ vardır. Bu ikisinin karşıtlaşmasından oluşan SENTEZ de yeni bir tezdir ve bunun da bir antitezi olacaktır.)
- Herhangi bir şeye yalnızca onun incelenmesiyle "doğru" denilemez. Doğru olanın doğruluğunun kanıtlanabilmesi için onun "yanlış" olan ile birlikte incelenmesi zorunludur. Bunun gibi, tüm kavramlar da ancak karşıtlarının varlığı ve aralarındaki bağıntı göz önünde tutularak anlamlandırılabilir.

- Doğruyu bulabilmek için her olay ve olguyu tüm yanları ve çevreleriyle olan ilişkileriyle birlikte, gerek yer gerekse zaman boyutundaki ilişki ve bağlantılarıyla, somut bir şekilde kavramak gereklidir.

Özellikle yurdumuzda "diyalektik" kavramından çok çekinen hatta bu sözcüğü duyunca irkilenler vardır.

Bunun nedeni ise, bu sözcüğün "Materyalizm" ile, özellikle "Marxizm" ile özdeş tutulmasıdır. 19. yüzyılda öncelikle Karl Marx tarafından ortaya konmuş olan Diyalektik Materyalizm incelemeye değer bir konudur ama bu kitabın kapsamı dışında kalır.

Bilinmesi gereken, diyalektiğin çok daha önceki tarihlerde oluşturulduğudur. Antik Yunan düşünürü **Demokritos**, bu düşünme yönteminin babası sayılmıştır.

Masonluktaki Felsefi Düşünme İlkeleri

Masonluktaki felsefî düşünmenin öğeleri, ilk derecemizin uygulamalarında en basitinden başlar, ilerleyen derecelerde ayrıntılara girerek karmaşıklaşır.

Fakat birinci derecedeki düşünme ilkelerinin tüm derecelerindeki ayrıntıların temeli, özü, aslı olduğu söylenebilir.

Çelişkili masonik anlayışları benimseyen ya da birbirlerinden çok farklı ritleri uygulamakta olan mason kuruluşların ritüellerinde düşünme ilkelerinin aslında aynı olduğu, ancak ayrıntılara girildiğinde yer yer farklılığa uğradığı görülür.

Bu düşünme ilkeleri, Masonluğun temel ilkeleri gibi bir üçleme oluşturur:

BİLİMSEL YÖNTEM – AKIL – BİLGELİK

Bu üçleme tüm mason kuruluşlarında görülmez. Kimisi bilimsel yöntem yerine doğrudan "bilim" kavramını alır. Kimisi hem bilim ya da bilimsel yöntemi hem akıl kavramını göz ardı edip, sadece "bilgelik" üzerinde durur. Türkiye'de ise, Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası biraz eski dilden kalma bir terim kullanmaktadır: "Aklü hikmet" (2018)

Bilim

Doğanın ve evrenin gerçeklerine ilişkin gözlemleri ve izlenimleri değerlendirip bilgileri yöntemli bir şekilde tanımlayıp sınıflandıran, bunların nedenlerini ve aralarındaki ilişkileri araştıran, bağlı oldukları yasaları belirlemeye çalışan nesnel birikime "bilim" denir.

Bilimin amacı dünyayı ve evreni hem bir bütün hem de parçalarıyla anlamak ve açıklamaktır.

Eskiden insanların korktuğu, en azından şaşkınlıkla izlediği birçok doğal olay ve olgu, bilimsel açıklamalarla "doğaüstü", "tanrısal" (ilâhî) ya da "bilinemez ve anlaşılamaz" olmaktan kurtulmuştur. Tarihte bu yolda sayılamayacak kadar çok evreden geçmiş olan bilim bazı zaman pek tutulmuş ve desteklenmiş, bazı zaman hor görülmüş ve kötülenmiş, bazı zaman ise küçümsenerek kötülenmiştir; hele

uğraşılarından başarılı sonuçlar elde edilemediğinde ya da inanç yoluyla ulaşılan varsayımlara karşı kendine özgü kesin ve değişmez bilgiler ortaya koyamadığında ve bu bağlamdaki birtakım soruları yanıtlayamadığında…

Bilim dogmadan yana olanların, toplumda yaygın olan bilgisizliği kullanıp bundan çıkar sağlayanların ve kendi tutkularını ancak bağnaz bir ortamda doyuma ulaştırabilenlerin işine gelmez. Bu gibi insanlar, bilime sahip olmak ister ama bunu geniş halk kitleleriyle paylaşmaya yanaşmaz. Bu yüzden bilimin gelişmesi zaman zaman gecikmeye uğramış ama engellenememiştir. Çünkü sadece kendilerini değil başkalarını da düşünen ve gözetenler hep çıkmıştır.

Bilimsel Yöntem

Bilim doğanın olaylarını ve olgularını tümüyle oldukları gibi, nesnel (objektif) bir yaklaşımla, yansız ve yorumsuz olarak, bağlı oldukları yasalar çerçevesinde ortaya çıkararak açıklar. Bunun için de şu aşamalardan geçir:

1. **Gözlemler** yaparak bilimsel bulgular elde etmek.
2. Gözlemlerin sayısal yeterliğini (güvenilirlik düzeyini) saptamak; yetersizlik durumunda artırmak.
3. Bunların üzerine **"hipotez"** (faraziye) olarak anılan bir varsayımsal tasarım oluşturmak.
4. Bulgularını uygulamaya koyarak oluşturulan hipotezin doğru olup olmadığını denemek.
5. Doğru çıkıyorsa **aynı koşullar altında** yinelenişlerini ya da aynı sonuçların elde edilişini **sınamak**.
6. Başarılı bir sonuç elde edilirse ortaya yasaları belirlenmiş bir doğru yani **kuram** (teori) koymak.
7. Kuramı ilgili alanda doğaya uygulayarak gerçekliğini **doğrulamak**.

Hangi aşamada başarısızlığa uğranılırsa, bir önceki aşamaya dönülüp yeniden başlanır. Hiç başarı elde edilemezse, elde edilmiş olan birikim bir başka zaman hatta belki başka koşullar altında yeniden denemek üzere saklanır.

İşte buna "bilimsel yöntem" denmektedir.

Teknoloji de yer yer bilimsel yöntem uygulanarak oluşturulup geliştirilir. Fakat yöntemlerinin benzerliğinden ötürü bilim ile teknolojiyi birbirine karıştırmamak gerekir. Gerçi bilim ile teknoloji insanlığın evrimi yolunda el ele vermiştir ama tarzları bakımından aralarında çok önemli bir fark vardır:

Teknoloji öncelikle doğada kendiliğinden olmayanı icat etme, var ettiklerini geliştirme, böylece bir bakıma insanın doğanın zorluklarına karşı direncinin artması, bu arada doğanın çeşitli olanaklarından yararlanabilmesi, doğal engelleri daha kolayca aşabilmesi hatta giderek doğaya egemen olabilmesini sağlamayı amaçlar.

Bilim ise doğaya yeni bir şey eklemez; hiçbir şey icat etmez. Bulunanlarla ilgilenir; bunların yasalarını, ilişkilerini, hangi nedenlerin hangi koşullar altında hangi sonuçlara yöneldiğini inceler. Onlardan nasıl yararlanılabileceğini araştırır.

Dolayısıyla teknoloji hem varlığını hem gelişimini sürdürebilmek için bilime gereksinme duyar.

Bilim ise teknoloji olmadan da yaşayıp gelişebilir. Fakat teknolojinin yaratmış olduğu birçok olanağın -özellikle bilimsel araştırmalarda kullanılan aygıtların- bilimin gelişim hızını artırdığı yadsınamaz.

Bilimin en önemli özelliklerinden biri yönteminin son aşamasıdır; doğaya ilişkin her bulgunun maddî ortamda sınamadan geçirilerek doğruluğunun kanıtlanmasını gerektirmesidir. Böyle bir kanıtlama yapılamadığı sürece, yöntem bilimsel olsa bile elde edilmiş olan sonuç varsayımsal boyutta kalır yani bir "hipotez" olmaktan öteye gidemez. Önemli olan hipotezleri aşıp kuramları oluşturmak, yasaları ve ilişkileri saptamaktır.

Bu açıdan bilimin amacının **"gerçeklerin araştırılması"** olduğu söylenebilir.

Gerçek

Aslında bilim varsayımları yadsımaz. Fakat onları hemen "doğru" olarak da benimsemez. Bilim için her varsayım, her hipotez, gerçeği bulabilmek için bir başlangıç noktası olabilir. Bu nedenle de bilim, doğrudan kendisinin oluşturmuş

olup olmadığına bakmaksızın varsayımlarla da ilgilenir; araştırır, sınar, doğaya uygular, doğruluklarını ya da yanlışlıklarını kanıtlamaya çalışır.

Bilim gerçeklerin bulunmasında her zaman başarılı olamayabilir. Bir sonuca varamadığı hatta yeterli bir açıklama bile veremediği durumlar doğabilir. Bunun üzerine, bilime ve bilimsel yönteme güvenlerini yitiriverenler olur. Ön yargılı ya da art niyetli kimseler ise bilimin bu başarısızlığını bilime karşı dogmaların üstünlüğünü ve yüceliğini gösterebilmek amacıyla kullanır, dogmayı gerçek ile özdeş tutmaya kalkışır.

Oysa bilim insanın tüm sorunlarına hemen şimdi ya da yarın çözüm bulacağını ileri sürmekte değildir. Bilinmeyenleri teker teker "bilinir" yaparak dogmaları çürütmeyi sürdürmektedir. Birçok kimsenin sandığının ya da ileri sürdüğünün aksine dinsel inançları kendine ne rakip ne de karşıt olarak almaktadır. Çünkü bilimin amacı sadece gerçekleri bulmak, bunun için de doğruları saptamaktır. Bugünün koşulları altında "doğru" denilen bir bilimsel açıklama, gelecekteki buluşlardan sonra tümüyle değişikliğe uğrayabilir. Bunun için de asıl önemli olan bilim değil bilimsel yöntemle düşünmektir.

Bilim, çalışmaları ve gelişimi için sonsuz ve sınırsız bir özgürlüğe gereksinme duyar. İnsanlara en doğal hakları olan özgürlüklerinin kapısını açar. Bilime güvenen, gerçekleri araştırma uğraşısında bilimsel yöntemden ve akıl verilerinden ayrılmayan insan, kendisine olduğu kadar çevresine, toplumuna, giderek tüm insanlığa yararlı hizmetler üretebilir. Bu üretimde bulunan insan, varlığının işlevine uygun bir eylemi gerçekleştirmiş demektir.

Tüm bu nedenlerle Masonlukta bilim ve bilimsel yöntem, felsefî düşünme ilkelerinin en başta geleni olarak nitelendirilir. Bununla birlikte bazı mason kuruluşları doğrudan bilimden pek söz etmez hatta bilimsel yöntemi bile göz ardı eder. Bunun yerine bilimi **"bilgelik"** (hikmet) kapsamında değerlendirir. Oysa bilgelik kavramının tanımının arka planında zaten bilim de var.

Akıl

Önceki konumuzun devamı olarak bilgeliğe gelmeden önce akıl aşamasından geçmemiz gerekiyor.

Birtakım düşünme ilkelerine göre düşünmek ve sonuç çıkarmak yeteneğine "akıl" denir.

Akıl, insanın "gerçek" ile *"herhangi bir temele dayanmayan bir düşünce ya da görüş"*ü birbirlerinden ayırt edebilmekte kullanılabilecek tek yeteneğidir.

Akıl süzgecinden geçirilmemiş, böylelikle doğrulanmamış olan hiçbir düşünce ya da görüş, -bilimsel yöntem kullanılarak bulunmuş ya da geliştirilmiş olsa bile- bir "tasarım" olmaktan öteye gidemez.

Akıl bilimin kaçınılmaz bütünleyicisidir.

Buna karşın bilim akıl olmadan da vardır. Akıl ise bilimin varlığına gereksinme duymaz.

Ancak bilim akıl yolu ile kullanıldıkça gelişip ilerler.

Akıl da bilimsel verilere dayandığı sürece yücelir ve olgunlaşır.

Bilim insana aklını da olgunlaştırma kapısını açar. Buna karşılık akıl doğaya ilişkin tüm bilgi birikimine yeni boyutlar kazandırarak bilimin sınırlarının genişlemesini sağlar.

Aklın doğrulamadığı bir düşünce ya da görüş ancak bir "imge" (hayal) olarak nitelenebilir. Dolayısıyla tüm canlı varlıklar içinde yalnızca insana özgü olan akıl, insanın dogmalardan, batıl ya da kör inançlardan, yanılgı ve saplantılardan sıyrılabilmesi için gerekli verileri sağlar.

Sırası geldiğinde, *"Aklın yolu birdir."* diye bir atasözü dile getirilir. Böylece akla olan güven belirtilmiş, akıl yolundan ayrılmamak gerektiği vurgulanmış olur.

Buna karşın aklın yolunun her zaman aynı olmayabildiği, akıl yoluyla düşünenlerin görüş ve benimseyişleri arasında farklılıklar doğduğu da görülebilmektedir.

Bu olgu ne şu atasözünün geçersizliğini ne de kimilerinin akıllarını kullanmaktaki beceri düzeylerinin diğerlerinden farklı olduğunu gösterir.

Akıl yolu ile varılan sonuçların farklılığı ya birtakım ön yargılardan sakınamamış olmaktan, ya öncelikle birtakım farklı dogmalar benimsemiş olup akıl yoluna ancak bundan sonra baş vurmaktan, ya düşüncelerin özellikle değişik yönlere yöneltilmesinden ya da aklın kullanımı sırasında değerlendirilen verilerin aynı olmayışından ileri gelir.

■ ■ ■

Kimine göre akıl insana "yaratılış"tan verilmedir. Kimine göre ise aklın kökeni yaratılış değil "gözlem ve deneyim"dir; *"Gözlem ve deneyim arttıkça akıl da gelişim gösterir."* denir. Aklın yaratılıştan var olduğunu ileri sürenler ise gözlem ve deneyim ile gelişenin aklın kendisi değil, "akıl kullanma becerisi" olduğunu ileri sürer.

Her iki durumda da **"akıl"** ile **"zekâ"** kavramlarını eş tutmamak gerekir.

Zekâ düşünceyi oluşturan öğedir. Akıl ise düşünce yapıcı değildir; zekânın oluşturduğu düşünceler arasında en doğru ve en uygun olanını seçendir.

İleri zekâlı olduğu için "zekî" olarak nitelenen kişi ille de "akıllı" olmayabilir. Akıllı bir kişinin de mutlaka ileri zekâlı olması gerekmez.

Türk Masonluğu'nun liberal kanadında öz Türkçe kullanımının öncelikli hatta zorunlu tutulması girişiminin sonucu olarak çoğu yerde "akıl" yerine "us" sözcüğünün geçtiğini görebilirsiniz.

Bu kitabın yazarının bu bağlamda bir öznel görüşü var. Konu dışı olduğu için bunu burada çerçeve içine aldık.

Her sözcüğün ve her terimin öz Türkçe karşılığı olmayabilir. Dilimizde başka dillerden alıntı ya da dönüştürme birçok sözcük ve terim vardır. Bu sadece bizim dilimizde değil, başka dillerde de böyledir. Önemli olan, sözcük ve terim

kullanımındaki uyuşmadır. Bu olmazsa, sanki aynı dili konuşuyor gibi görünen iki kişi, yer yer birbirlerini anlamakta güçlük çeker.

Bu bağlamda "akıl" ve "us" sözcükleri çok güzel bir örnektir.

Akıllı bir kişi ille de uslu değildir. Uslu bir kişi de akıllı olmayabilir. Çünkü akıllı olan kendi öz yeteneğini kullanır. Uslu olan başkalarının yönlendirmesine uyar. Bir diğer deyişle akıllı kişi özgürdür; uslu kişi ise özgürlüğü ödünç alır.

Akıllı kişi yaratır. Uslu olan yaratılanın peşinden gider.

Öğretmenler akıllı öğrencileri sevmez çünkü akıllı öğrenci öğretmenin aklını değil kendi aklını kullanmak ister. Uslu öğrencileri ise severler çünkü onlar akıllarını kullanmaya kalkışmaz, söz dinler ve denileni yaparlar.

Bu durumda şunu sormalı: *"Akıllı olmak mı daha iyi, uslu olmak mı?"*

Hem zekî hem akıllı olan kişi doğru ve uygun olan düşünceyi daha çabuk seçer. Kuşkusuz buradaki "doğruluk" ve "uygunluk" kavramları da görelidir; bireysel değer yargılarına göre değişiklik gösterir. Kimine göre doğru ya da uygun olan bir başkasına göre yanlış ya da yersiz olabilir.

Bu farklılığın nedeni insanın ön yargıları, değişmez olarak kabul etmiş olduğu temel bilgileridir. Hiç kimse bunları kendi başına oluşturmaz. Bireysel değer yargılarının oluşumunda toplumun ve çevrenin büyük etkisi vardır.

■ ■ ■

Çoğu kişi, birçok şeye ilk kez bir yerde nasıl duymuşsa öyle inanır. Kimileri de çevresindekilerin yıllardan beri inanageldiği şeylere olduğu gibi bağlanır. Çünkü bu kolaydır; aklı kullanma zahmetine katlanmayı gerektirmez.

Nitekim birçok insan herhangi bir şeye başka nedenlerle güvendiği ve saygı duyduğu (kimi zaman çekindiği ya da korktuğu) bir kişinin sözü ya da görüşü öyle olduğu için inanır. Böylece kendi özgür buyrultusuyla kullanabileceği aklını başkalarının aklına tutsak olma durumuna düşürebilir.

Akıl insana kişiliğini geliştirme ve kendi iç özgürlüğünü kazanma olanağını da sağlar.

Bu olanaktan yararlananlar toplumları içinde edilgin (pasif) bir kişi olmaktan kurtulur, hem kendilerini hem toplumlarını hatta insanlığı evrimsel doğrultuya yöneltebilirler. Bu doğrultuda birleştirilen akıllar, zihinlere durgunluk verebilecek ölçüde olağanüstü bir güç oluşturur.

Şimdi şunu sorabilirsiniz: *«Aklın kullanılması her zaman olumlu ve yararlı bir sonuç verir mi?»*

Bu soruyu yanıtlamak için önce olumlu ve yararlının "kimin için" söz konusu edildiğine bakmak gerekir.

Eğer bu "kişi" için ise sorunun yanıtı «Evet!» diye verilebilir. Fakat "toplum" için ise yanıt ancak «Belki!» olur.

Eğer insan aklını kendi bireysel ya da zümresel çıkarları uğruna ya da birtakım tutkularını doyuma ulaştırmak amacıyla, başka insanlar için zararlı olabilecek etkiler pahasına kullanacak olursa; bu durumda konuya "toplum" ve "insanlık" açısından bakıldığında akıl kullanımının olumlu ve yararlı sonuçlar verdiği söylenemez.

Bu nedenle de akıl, kullanılış tarzı değerlendirilerek "olumlu" (pozitif/müspet) ve "olumsuz" (negatif/menfi) olmak üzere ikiye ayrılır.

Olumlu akıl, bireyin hem kendisine hem bir öğesi olduğu toplumuna, giderek tüm insanlığa yararlı olacak şekilde kullanılan akıldır.

Olumsuz akıl ise bireyin salt kendisi, yakınları, kendi çevresi ya da belirli bir zümre için bencillik ya da ayırımcılık güderek kullanmakta olduğu akıldır.

Demek oluyor ki aslında akıl kendiliğinden "olumlu" ya da "olumsuz" değildir; kullanılış tarzı onun olumlu ya da olumsuz nitelenmesine yol açar.

Kuşkusuz bilgelikle kullanılan akıl olumlu olandır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası "aklü hikmet" terimini bundan ötürü kullanmakta olsa gerek.

Bilgelik (Hikmet)

Bilim, aklı olumluluğa yöneltemez. Aksine, eğer akıl olumsuz ise bu kez bilimi olumsuzluğa sürükleyebilir.

Aklı olumlu kılan, bireysel erdemlerle pekişen olgunluk yani bilgeliktir.

Bilgelik, bilgi ile erdemin birleşiminden oluşan olgunluktur. İnsanın öz varlığını bilmesinden (nefsini tanımasından) doğan bir içsel aydınlıktır. Aşırı hevesleri frenlemek, şiddetli isteklere ve olumsuz tutkulara (ihtiraslara) gem vurmak suretiyle ruhsal bir bütünlüğe kavuşabilme olanağıdır.

Eski çağlarda insanın bilgeliğe ulaşabilmesi için tüm isteklerini dizginlemesi, çile çekmesi, her türlü tutkusunu gidermesi gerektiği benimsenirdi. Bu eskimiş bilgelik anlayışı en belirgin uygulamasını gizemci öğretilerde bulmuştur.

Ancak böyle bir bilgelik insanın doğal yaşamını yapaylaştırır hatta insanı yaşarken yaşamdan uzaklaştırır. Bunun ne kişinin kendisine, ne topluma, ne doğaya ne de bilimsel gelişime bir yararı vardır. İnsanın sadece kendi kendisiyle baş başa kalmasını ve iç evrenine kapanmasını sağlar.

Bunun sonucu ise olsa olsa kendi içine kapanma, giderek miskinleşmedir.

■ ■ ■

Çağımızın bilgelik anlayışında ise bilinç güçlerinin doğaya, topluma ve insanlığa yöneltilmesi öngörülmektedir.

Bu tür bilgelikte çağdaş bilgilerle beslenerek gelişen akıl verilerinin, doğacı (natüralist) ve insancı (hümanist) erdemlerle birleşmesi söz konusudur.

Bu tür bilgelik gerçeklere, bilimsel gelişime, evrimsel doğrultuda bütünleşmeyeve giderek yetkinliğe yaklaşmaya olanak sağlar.

Çağımızda **"bilge"** olarak nitelenebilecek bir kişi, bilgilerini ve duygularını birlikte yoğurarak düşünülerine yükselip bunları akıl ile bağdaştıran, insanlığa yönelebilen kişidir.

Bilimsel ve akılcı düşüncenin bilgelik aşamasına getirilişi **"yetkinleşme"**nin başlangıcıdır.

Masonlukta bilgelik, bireyin tinsel eğitim ve yükselişi için gerekli görülür. Tartışmada tolerans göstermek, eleştiriyi değerlendirmek, düşünce özgürlüğüne içtenlikle saygı duymak, her yasada ve her ilkede bir "kesinsizlik" ya da "yanılgı" payının bulunabileceğini benimsemek bilgeliğin göstergeleridir.

■ ■ ■

Tutkular "olumlu" ve "olumsuz" olmak üzere ikiye ayrılır. Zenginlik, güç ve egemenlik, üstün ya da ayrıcalıklı yer edinme gibi istem ve eğilimler, salt bireysel ya da zümresel oldukları sürece olumsuz tutkuların örnekleri olur.

Bunlar ancak toplumun yararına yöneltildiği sürece olumluluk kazanabilir. Beri yanda bilgi ve erdemlerine geliştirerek kendini yetiştirme, yurduna ve insanlığa hizmet etme, gerçekleri araştırma coşkuları ise olumlu tutkulardır.

Masonlukta bilgelik, bireyin ruhsal eğitimi ve gelişiminde geçilen aşamaların bireydeki birikimiyle bunun topluma yansımasıdır. Buyrultu (irade) gücünün kullanılmasını ve yararlı bir eyleme dönüştürülmesini içeren bu tür bilgelik, etkin bir mutluluğun da kapısını açar.

Tanımını yaparken değinmiş olduğumuz üzere; bilgelik "bilgi" ile "erdem"in uyumlu birleşiminden oluşur.

Ancak bu bağlamda çok dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır: Önce erdemli insan olup sonradan bilgi edinmek değil, **önce bilgili kişi olup bunu erdemlerle süslemek** gerekir.

Masonlukta bir kardeşimize hiç duraksama göstermeden **"bilge"** denilebilecek olursa, onun **"mason"** olduğundan da gönül rahatlığıyla söz edilebilir.

ULUSALLIK VE MASONLUK

Ulusallık (milliyet) konu olarak alınıp Masonluk ile karşılaştırmasının yapılmasına girişildiğinde, önce bir sistem ve bir ülkü olarak Masonluk ile herhangi bir mason derneği ya da masonik örgüt arasındaki farkın çok iyi belirtilmesi gerekir. Hele halkının ulusallık konusunda çok duyarlı olduğu ülkelerde, dolayısıyla yurdumuzda bu çok önemlidir.

Eğer *"Masonluk ulusal değildir, evrenseldir."* denecek olursa, -denmiştir de- bu sözün doğru olduğu kabul edilebilir.

Çünkü ayrıntılardaki uyuşmazlıklar bir yana bırakıldığında dünyadaki tüm mason kuruluşları bir **"evrensel ortak amaç ve ülkü"**de birleşir. Ritler ve masonik anlayışlar arasındaki farklar göz ardı edilirse, Masonluğun dünyanın her yerinde aynı kurum, aynı ülkü olduğu görülür.

Buna karşılık herhangi bir mason derneğinin ya da bir masonik örgütün -örneğin bir büyük locanın- ulusal olmayıp evrensel olduğu söylenecek olursa, bunu söyleyen bu konuda ön yargılı ve art niyetli değilse ya bilgisizce bir lâf etmekte ya da büyük bir yanılgıya düşmektedir. Çünkü hiçbir mason derneği, hiçbir masonik örgüt hatta uluslararası nitelikli mason örgütleri bile evrensel değildir. Hiçbiri kendi başına Masonluğun tümünü temsil edemez.

Masonluğun dünya çapında tek bir egemen otoritesi, tüm mason örgütlerinin bağlı olduğu bir merkezî yönetim organı yoktur. İngiltere Birleşik Büyük Locası bile dünyadaki çoğu mason örgütlerince "ana büyük loca" olarak nitelenmesine karşın evrensel boyutta Dünya Masonluğu'nu temsil etme hakkı olmayan, kendi ülkesinde ulusal (milli) bir kuruluştur.

Herhangi bir ülkede aralarında bir "federasyon" oluşturmamış olan birden çok mason derneği ya da örgütü bulunabilir. Tüm bu dernek ya da örgütler, kendi ülkelerinde ayrı ayrı bağımsız ve ulusal kuruluşlardır. Zaten Almanya Birleşik Büyük Locaları gibi bir federasyon oluştursalar da durum değişmez.

Herhangi bir ülkedeki bir mason örgütünün ya da herhangi bir locanın ulusal sayılamaması için, bir başka ülkede kurulu olan bir diğer masonik örgütün yönetimi altında olması gerekir.

Bir mason locası ya da örgütünün ulusal olamayışının nedenleri şöyle olabilir:

1. O ülkenin politik rejimi mason localarının kurulmasına elverişsizdir. Tek tük birkaç loca yabancı obediyanslara bağlı olarak gizlice çalışmaktadır. Böyle bir durum o ülkede "Masonluğun gizliliği"nin de tek nedenidir.

2. O ülkenin politik rejimi ya da yasaları yalnızca yabancı kökenli locaların çalışabilmesine göz yummakta, ulusal nitelikli locaların kurulmasına engel olmaktadır. Osmanlı Devleti'nde 2. Meşrutiyet öncesindeki localar bunun örneklerinden biridir.

3. O ülkenin yasaları locaların çalışmalarına elverişlidir ama ülke içinde oluşturacakları bir obediyans çatısı altında bir araya gelmelerine yani örgütlenmelerine engeldir.

4. O ülkenin yasaları ulusal nitelikli derneklerin yanı sıra başka ülkelerdeki derneklerin kollarının da etkinlikte bulunmalarına elvermektedir. Böylece o ülkede bir yandan ulusal nitelikli bir masonik örgüt bulunsa bile diğer yandan yabancı obediyanslara bağlı localar da çalışabilmektedir.

5. O ülkenin yasaları ne yabancı kökenli ne de ulusal nitelikli locaların kurulmasına engeldir. Fakat Masonluk, ülkenin kültürel düzeyinin yetersizliği ya da törelerin elverişsizliği nedeniyle ulusal nitelikte gelişme gösterememiş olup, yalnızca yabancı obediyanslara bağlı localar vardır.

6. O ülkede localar yeni kurulmaktadır. Henüz ulusal nitelikli bir obediyans kurabilecek denli güç kazanamamış oldukları için, şimdilik bir yabancı obediyansa bağlı olarak çalışmayı yeğlemektedirler.

Konuya "ulusallık" kavramı açısından bakılırsa, bir ülkedeki mason örgütlerinin yasaların indinde ulusal bir nitelik taşımakta oluşu, o ülkedeki Masonluğa ulusallık kazandırmayabilir.

Bu ancak kardeşlerimizin içtenlikle bir gerçek "ulusallık bilinci" ve anlayışına sahip olmalarıyla sağlanabilir.

Kardeşler bu bilinçten yoksun olursa, o zaman o ülkede gerçekten de ulusal nitelikli bir Masonluktan söz edilebilmesi güçleşir. Masonluğun ulusal olması sadece mason derneklerin ulusal bir nitelik taşıması ile sağlanamaz.

"Ulus" Kavramı

Eskiden bir topluma "ulus" denilebilmesi için zümresel koşullar aranır, sadece ortak ataların soyundan gelen kişilerin oluşturduğu bir topluma "ulus" denirdi.

Sonraları, aynı toprak parçası üzerinde ve aynı bayrak altında yaşayan **"vatan"** ya da **"yurt"** olarak nitelenen topraklarının bütünlüğünü korumak gerektiğinde başkalarıyla savaşan insanların oluşturduğu topluluğa "ulus" denir oldu. Bu aşamada, "toprak bütünlüğü ve onu sahiplenme" öncelik kazandı.

Çağımızda "ulus" kavramı, artık ırk ve soy birliği zorunluluklarından tümüyle uzaklaşmıştır. Artık ırk ve soy değil, toprak bütünlüğü ve sahiplenme de değil, ortak duygular, ortak amaçlar, ortak heyecanlar, özellikle **"içtenlikle birlik olma ve bütünlük oluşturma"** istekleri ön plandadır.

Dolayısıyla çağımızın anlayışına uygun bir ulus şöyle tanımlanabilir: "Dil, kültür ve ülkü birliği ile belirli bir sınırla çerçevelenmiş topraklar üzerinde yaşayan, birbirlerine bağlı yurttaşların oluşturduğu sosyal ve politik topluluk".

Dil ile kültür birbirinden ayrılamaz. Kültürü ise coğrafya oluşturur. Dil kültürü, kültür de dili bir karşılıklı etkileşim içinde bütünlerken, birbirlerinin gelişimine katkıda bulunur. Ancak günümüzde "ulus" sözcüğünün tanımı kapsamındaki "dil", "kültür"e oranla giderek daha az önem taşır olmaktadır.

Kendilerine özgü güçlü kültürleri olmayan, böyle bir kültürü oluşturamayan topluluklar çağdaş anlamda ulus olamaz.

Aynı ataların soyundan gelmenin, bu ataların yüzyıllarca aynı topraklar üzerinde yaşamış olmasının, aynı inançları taşımanın, aynı törelere sahip olmanın "ulus" olabilmek için yetersizliği anlaşılmıştır.

Gerçek bir ulus olabilmek için **"kültür birliği"**, toprak birliği ve bütünlüğünden çok daha önemli bir etkendir.

Kültür birliği olmadıkça, insanların paylaşacakları bir toprak parçası üzerinde toplanmaları suretiyle bir ulus oluşturulması olanaksızdır ama bu da yeterli değildir.

Gerçek bir "ulus"un oluşabilmesi bireylerin "ülkü birliği" ile, bu birliğin hem temeli hem de ürünü olan **"sevgi ve bağlılık"** ile gerçekleştirilebilir.

Ulusseverlik, vatanseverlik ya da yurtseverlikten farklı olarak "insan sevgisi"nin, **"ideal insanlık birliği ve bütünlüğü"**nün çok değerli bir aşamasıdır.

Masonluğun dünya görüşü uyarınca, ulusallık ile evrenselliğin çelişkili olmayışı bundan ileri gelir. Ulusallık bilinci olmayanların evrenselliği anlayamayacağı ve sahiplenemeyeceği de belirtilir.

Ulusallık Bağnazlığı

Eski Mısırlılar kendilerinin "seçilmiş bir toplum" ve "Tanrıların sevdiği bir ulus" olduklarına inanırdı.

İsrailliler de bu bakımdan Eski Mısırlıların etkisi altında kalmış, kendilerini sadece kendi uluslarına özgü Tanrı olarak benimsedikleri Yehova'nın sevgili, seçkin ve kutsal kulları saymıştır. Hatta Tanrı Yehova'nın İsraillilerin diğer uluslarla tutuştuğu savaşlarda etken olduğu inancı bile buna eklenmiştir. (Bu sadece İsrailliler için söz konusu değildir. Mitolojilerde tanrıları için savaşan insanlar olduğu gibi halkları için savaşan tanrılar da vardır.)

Kuşkusuz aynı benimseyişler bazı yerde dinsel kaynaklı, bazı yerde ise dinden bağımsız olmak üzere çeşitli uluslarda görülmüştür.

Eskimoların da şöyle bir geleneksel inançları olduğu bilinir: *"Tanrı önce beyaz adamı yarattı ama onu beğenmedi ve savurup bir kenara attı. Tanrı sonra bir başka adam daha yarattı; beğendiği bu adam Eskimo oldu."*

Bu tür aşırı ulusçuluk duygu ve tutkuları hep dinsel kaynaklı değildir. Irk ve soy kaynaklı olanları daha çoktur.

Ulusçuluk duyguları bağnazlık düzeyine vardığında **"Şövenizm"** olarak anılır.

Halkın ulusal duyguları iyice kamçılanıp coşturularak eyleme dönüştürülünce, diğer insanların, toplumların ve başka ulusların haklarını hiçe sayan toplumsal tutkuların doğmasına yol açar. Bunlar yalnızca tarihin eskimiş sayfaları arasında yer almakla kalmamıştır; yakın geçmişimizde bile bunlarla karşılaşılmıştır.

Almanların "Nasyonal Sosyalizm"i bunun 20. yüzyıldaki örneklerinden biridir.

Aşırı ulusçuluk duyguları insanın kendi ulusundan olmayanları küçük görmesine, onları aşağılayıp kötülemesine, ötekilerin herhangi bir bakımdan kendinden üstün oluşunu çekememesine, giderek düşman olarak görmesine, tüm dünyanın yalnızca kendi ulusu için olduğunu sanmasına, bunun sonucunda birçok ulusun karşılıklı olarak düşmanlık edinmesine, özetle toplumlar arasındaki barışın bir türlü oluşturulamamasına neden olur.

Tüm ulusal ülküler elbette öncelikle kendi uluslarının hak ve özgürlüğünü, kendi toplumlarının gönenç ve mutluluğunu koruyup savunmayı amaç edinmiştir.

Bu öncelik olağandır; eleştirilebilecek bir yanı, bir yanlışlığı yoktur. Hatta her ulusun başkalarının hak ve özgürlüğünden, başkalarının gönenç ve mutluluğundan

önce kendi yurttaşlarının haklarını, özgürlük, gönenç ve mutluluğunu düşünüp gözeterek sağlamayı öngörmesi, bunun için çalışması gerekir.

Fakat bu ulusal ülküler her an saldırganlığa dönüşebilecek tarzda dar çerçeveli, üstünlük kaygısı ve başkaları üzerinde egemenlik kurma tutkusuyla yüklenirse, bunun adı artık "ulusçuluk" olmaz.

Şövenizm bile olmaz.

Bunun adı ve niteliği "emperyalizm"dir.

Emperyalist bir tutum başarı elde edince, bunun altında ezilen uluslar ister istemez aşırı ulusçuluk eğilimine kapılır. Böylece, tüm insanları ve tüm toplumları kapsayan bir dostluk ve barış ortamı hiç gerçekleşmeyen ve gerçekleşemeyecek gibi görünen bir "umut" olarak kalır.

Bu yalnızca bir devletin uluslararası politikadaki tutumu olarak kalmayıp ulusu oluşturan bireylere de böylesine duygu ve eğilimler aşılanacak olursa, aslında birbirleriyle alıp veremediği hiçbir şey olmayan farklı toplumların insanları hiç durmaksızın birbirleriyle çatışır, boşuna kan döker, boşuna öldürür, boşuna can verir. Kendilerinden sonrakilere de bunun acısını çekmeyi bırakırlar.

Masonluktaki Ulusallık Görüşü

Masonluk, ulus ve yurtseverliğe aykırı bir kozmopolitlik değildir. Kendi yurdu ve kendi ulusuna karşı sevgi ve bağlılık duygularından yoksun bir kişinin ötekilere sevgi ve saygı beslemesi, Masonlukta öngörülen insancı (hümanist) ödevlerini yerine getirmesi beklenemez.

Her kardeş, önce kendi ulusunun bir bireyi, sonra insanlığın bir parçasıdır. Bizi ulusal duygulardan ve yurt sevgisinden uzak sayanlar, gerçek insanseverliğin ne olduğunu kavrayamayan ya da bunu anlamak istemeyenlerdir.

Yurttaşlarına karşı gerçek bir ilgi ve bağlılık duymayan, ulus sevgisinden pay alamayacak kadar duygusuz ve bencil insanlar vardır.

Bu gibiler ya toplumda birer "asalak" (parazit) niteliği taşır ya da uluslararası ilişkilere sadece kendi çıkarları için önem veren ve salt kendilerini düşünen yozlaşmış bencillerdir. Böyle kişilere aramızda yer yoktur. Çünkü bir kardeşin kimliği, yurtseverlik ile insanseverliği bağdaştırıp birleştirebilmeyi gerektirir.

Masonluğun evrenselliği hiçbir zaman bir kardeşimizin yurduna ve ulusuna karşı olan duygu ve görevlerinden özveride bulunmasını ya da bundan sakınmasını gerektirmemiştir.

Öyle olsaydı, ülkeleri savaşa katılan kardeşlerimizin cephelere gitmemesi gerekirdi.

Oysa ülkeleri savaşan kardeşlerimiz diğer yurttaşlarıyla birlikte omuz omza çarpışmaktan, ülkeleri için can vermekten kaçınmamıştır. Bunun "Masonluğun savaşa karşı olması" ile de hiçbir çelişkisi yoktur.

■ ■ ■

Bu konuda sık sık ortaya "demagoji" olarak nitelenebilecek şöyle bir soru atılır: *«Savaşan iki ülkeden birer mason cephede karşı karşıya gelirse, her ikisi diğerinin mason olduğunu biliyorlarsa ne yaparlar?»*

Ne yapmaları gerekiyorsa ikisi de onu yapar.

O anda kardeş oluşları değil, birer asker olmaları önceliklidir ve bunun gereğini yerine getirirler.

Savaşa karşı olmak başka, savaş içinde olmak başka şeydir.

İnsanlığın sonsuz bir barış ve kardeşlik ortamında mutluluğunu sağlamak için her şeyden önce kendi ulusunun güçlenip yücelmesine, önce kendi ulusal yararlarının korunmasına hizmet etmek gerektiğini benimsemeyen bir kardeş düşünülemez.

Uluslararası İlişkiler

Bir ülkedeki herhangi bir mason örgütü, tüm çalışmalarında öncelikle ulusal yararları ve çıkarları göz önünde tutmak durumundadır.

Değişik ülkelerdeki mason kuruluşlarının birbirleriyle uluslararası düzeydeki ilişkileri, Masonluğun evrensel amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için görüş alışverişinde bulunarak **dayanışma içinde güç birliği** oluşturulmasına yöneliktir.

Bu ilişkiler ulusal nitelikli Masonluğun da yararınadır.

Nasıl sosyal, ekonomik, bilimsel, sportif ve kültürel alanlarda uluslararası düzeyde kurulan iş birliği ve yapılan ortak çalışmalar genel olarak insanlığa ve özel olarak bu çalışmalara katılan ülkelere yarar sağlamaktaysa, Masonluktaki uluslararası ilişkilerden de benzer yararlar beklenir.

■ ■ ■

Uluslararası ilişkilerde hiçbir masonik kuruluşu bir diğerinin ya da uluslararası bir örgütün boyunduruğu altına sokmaz.

Her mason örgütü kurulurken başka ülkelerdeki mason örgütlerinden esinlenmiş hatta bazılarından destek görmüştür.

Ancak her biri ulusal bir nitelik edindikten sonra bunu koruduğu sürece asıl gücünü kendi öz kaynaklarından alır.

Türk Masonluğu'ndaki Ulusallık Bilinci

Aslında Türk Masonluğu'nun ulusallığını kanıtlamak üzere öyle uzun boylu sözler etmek, ayrıntılı anlatımlarda bulunmak, örnekler vermek gerekmez.

Gerçi antimasonik girişimlerde bulunanları ikna etmek hiç de kolay değil ama bilinen bir atasözümüz *"Görünen köy kılavuz istemez."* der. Ancak onlar köyü gördükleri halde, yol üzerindeki dereyi görmeden paçaları sıvayıveriyorlar.

Kardeşlerimizden hiçbirinin ulusal çıkarlara ve ulusal bütünlüğe karşı ne bir sözü duyulmuş ne de bu konuda bir eylemi görülmüştür.

Tarihte, tutuklanmış, yargılanmış, cezalandırılmış hatta idam edilmiş kardeşlerimiz olduğu yadsınamaz ama o başka bir konu; bireysel yanlışların sonucu… Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana, ülkemizdeki mason derneklerinden hiçbirinin yasalara ve ulusal çıkarlara aykırı bir tutum takınmaları, kardeşlerimizin bilerek ve isteyerek ulusun zararına herhangi bir girişime kalkışmaları söz konusu olmamıştır.

Yurdumuzdaki mason kuruluşları da kardeşlerimiz de ulusçuluk duygularını zayıflatan ya da ortadan kaldırma emelini güden doktrinlere ve davranışlara hiçbir zaman yanaşmamışlardır. Her zaman dışarıdan gelen, art niyetli ya da içtenlikten uzak **"fanatik ideolojiler"**e, yurdu emperyalist güçlerin sömürülerine âlet etmeye kalkışanlara, özgürlükleri ortadan kaldırıp yurttaşları birer robot olmaya yöneltebilecek rejimlerin Türkiye'de filizlenmesine karşı olmuşlardır.

■ ■ ■

Kardeşlerimiz bu yurdun çocuklarıdır. Ülkemizin bağımsızlığı, ulusal egemenliği, geleceği, gelişimi ve uluslararası platformlarda yücelmesi, koşullar her ne ve her nasıl olursa olsun öncelik taşımıştır. Bilimsel, sosyal, ekonomik, kültürel, politik ve askerî alanlarda ulusuna hizmet etmeyi görev edinmiş, bu uğurda özverili çalışmalar yapmış, uğraşılarıyla Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Türk ulusuna katkıda bulunmuş nice ünlü kişinin arasında kardeşimiz olanların sayısı az değildir.

Onların ulusseverliğinden kuşku duymuş ya da özellikle üstlerine kuşku kondurmaya çalışmış olanlar ya **Cumhuriyet Devrimleri**'ne karşı saltanat döneminin baskı rejimini diriltmek isteyen, ya Türk ulusçuluğu ile gerçekte bağdaşamayacak zümresel ideolojileri bu ülkeye zorla sokmak isteyen ya da **Atatürk Devrimleri**'nden ve Atatürk'ün gerek ulusal gerekse evrensel ilkelerinden pay alamamış olan, **"şeriat"** özlemi çekenlerdir. Masonluğun ulusallığa aykırı olduğunu ileri sürüp, kardeşlerimize olur olmaz suçlamalar yöneltip kamuoyunu yanıltarak halkı kışkırtmaya çalışmışlardır.

■ ■ ■

Türk Masonluğu'ndaki ulusallık bilinci her zaman, kardeşlerimizin masonik dünya görüşlerinin temel öğelerinden biri olmuştur. Edinmiş oldukları bu ulusallık bilincinde, ulu önderimiz Atatürk'ün **"yurtta sulh cihanda sulh"** deyişini âdeta kendilerine ilke etmişlerdir.

Bunu yadsıyabilmek için gerçekleri görmezden gelmek gerek…

SİMGELERİMİZ

Simge ya da sembol, -ikisi de aynı şey- soyut bir kavramı temsil eden somut bir şekil, nesne, işaret, söz ya da harekettir. Düşünce ve kavramları anlatmak üzere simgeler tasarlama, bunları inceleyip değerlendirme, yorumlama ve anlamlandırma uğraşısı ile buna ilişkin yöntemler bütünü ya da öğretiye **"simgecilik"** ya da **"sembolizm"** denir.

Tarih boyunca her toplumda simgelerden gerek somut gerekse soyut kavram ve düşünülerin hem anlatılmasında hem de anlaşılmasında en etkili araçlar olarak yararlanılmıştır.

Töresel öğretimde ve aşılama (telkin) yöntemiyle yürütülen eğitsel çalışmalarda, anlatılmak istenen şeyler genellikle "doğrudan" değil, simgeler ve alegoriler kullanılarak aktarılmıştır. Kuşkusuz bunlara bir de özlü sözler de eklenir amaonlar simge sayılmaz.

Biliyorsunuz, görüyorsunuz Masonlukta çok sayıda simge ve birtakım alegoriler kullanılıyor.

Bunların ritüellerimizin en önemli öğeleri olduğunu söylemek pek yanlış sayılmaz.

Simgenin Oluşumu

Herhangi bir kimse kendi başına bir simge oluşturamaz. Oluşturduğunu ileri sürse bile bu hemen bir simgesel anlam kazanmaz.

Bir figürün, bir işaretin, bir nesnenin, bir hareketin ya da bir sözün "simge" niteliğini edinmesi ancak ona bir topluluğun vereceği anlamla gerçekleşir.

Bu nedenle simgenin ölmüş ya da terk edilmiş değil, kullanılması sürdürülen yani yaşayan bir kavramı anlatması gerekir.

■ ■ ■

Bir simgenin anlamlandırılması bilgiye, kültüre, inanca, anlayışa, düşünme tarzına, istençlere ve umutlara bağlıdır. Bu nedenle de gerek bireysel gerekse toplumsal boyutta olmak üzere aynı simgenin farklı anlamlandırmaları olabilir.

Ne boyutta ve türde olursa olsun, herhangi bir topluluğu oluşturan bireyler çeşitli simgelerin her biri üzerinde birbiriyle bağdaşan ya da birbirlerini bütünleyen anlamlara varacak olursa, aralarındaki uyum ve iletişim güçlenir.

Güncel yaşamda kullanılmakta olan birçok simgeden bazıları aynı ya da benzer kültürleri olan toplumlara özgüdür. Bir diğer toplumun bireyleri bunlara hiçbir anlam veremeyebilir ya da pek farklı yorumlar yapabilir. Bazı simgeler ise uluslararası düzeyde hatta evrensel boyutta geçerlik kazanmıştır; her yerde hemen hemen aynı kavramı anlatırlar.

Örneğin bir karayolu üzerinde taşıt kullanmakta olan bir sürücü, birbiri ardınca belirli anlamları olan trafik işaretleriyle karşılaşır. Bu işaretlerin biçimlerinin renklerinin ve içlerindeki figürlerin simgesel anlamları vardır. Sürücünün bu işaretlerin tümünü ezbere bilmesi gerekmez. Renkler, biçimler ve figürler ona anlamını çağrıştırır. Eğer yeterli düzeyde bir genel kültürü varsa, daha önce hiç görmemiş olduğu bir işaretin bile anlamını kolayca çıkarabilir.

Oysa basit bir trafik işaretinin anlamını simgeler yerine sözcüklerle belirtmek için yer yer uzun anlatımlar kullanmak gerekir. Üstelik bu sadece ilgili dili bilenler için geçerli olur.

Örneğin İngilizce bir levha; üzerinde "no right turn" yazıyor yani "sağa dönülmez"; aslında kısacık bir mesaj ama İngilizce bilmiyorsanız uzun uzun düşünebilirsiniz *"Acaba burada ne denilmek isteniyor?"* diye… Oysa pek basit bir çizim size ne denilmek istendiğini anlatır.

Vermiş olduğumuz bu örneğe benzer şekilde; simgeler öyle geniş bir alanda ve o kadar sık olarak kullanılmaktadır ki insan çevresinden sürekli olarak simgesel iletiler algıladığının, zihninde bunların anlamlarını tasarladığının, üstelik bu anlamların çoğunlukla genel geçerli olduğunun farkında bile değildir.

Bu özellikleri nedeniyle simgeler için **"evrensel bir dilin öğeleri"** diyebiliriz.

Çünkü simgeler çoğu zaman sözlerden ve uzun anlatımlardan çok daha etkili olur; düşünceyi çok daha hızlı bir şekilde etkiler ve kolayca belleğe yerleşebilir.

Birbirlerinin konuştuğu dilleri bilmeyen iki kişi karşılaştığında, en azından basit kavramlar üzerinde bazı sesler ve el hareketleriyle anlaşabilir. Aynı anlama geldiğini fark ettikleri sesler ve el hareketleri, her ikisinin de benimsediği birer simgesel anlatımdır.

■ ■ ■

İnsanlık tarihinin ilkel dönemlerinde gerek dine, gerek bilim ve tekniğe, gerek töreye gerekse toplumsal ve güncel yaşama ilişkin birçok düşünü simgeler kullanılarak anlatılırdı. İnsanlar düşünülerini şekillerle anlatmaya başladıkları zaman, bu amaçla önce çeşitli simgelerden yararlandı. Yazının başlangıcında önce sesleri anlatan özel figürler değil, kavramları yansıtan simgeler kullanıldı. Yazıda simgelerin kullanılması, Eski Mısır'da **hiyeroglifler** ile doruğuna ulaştı.

Simgeler kullanılarak düzenlenmiş bir yazının kapsamını anlayabilmek için okumayı bilmek gerekmez ama bunların kullanıldığı kültürün özelliklerini iyi bilmek gerekir.

Anlaşılmasının kolaylığına karşılık, salt simgelerle birbirini izleyen kavramların oluşturulması hayli zor bir iştir. Çünkü bu düzenlemeyi yapanın, bunları okuyan kişinin de kendisiyle aynı kavramları tasarlayacağını bilmesi ve sağlaması gerekir. Dildeki kavramların sayısı arttıkça bu iş daha da zorlaşır. İşte bu zorluk, yazıda simgeler kullanılması yerine önce sözcükleri ve kavramları temsil eden özel şekillere, sonra da doğrudan seslerin yerlerini tutan harflere geçilmesini gerektirmiştir.

Fakat bu gelişim, simgelerin önemini ve değerini ortadan kaldırmamıştır.

Simgeler insanın zihinsel etkinliğinde önemli bir yer tutar. Buna karşın her yerde gelişemedikleri hatta yaşayamadıkları görülür.

Bir simgenin yaşayabilmesini toplumdaki **tolerans düzeyi** ve **evrimsel gelişime açıklık** çok etkiler. Dogmatik nitelikli inançların yoğun, bağnazlığın egemen olduğu bir toplumda da simgeler vardır ama putlaştırılmış ve simgesel değerlerini yitirmişlerdir çünkü o gibi ortamlarda özgür düşünceye olanak tanınmaz.

Amblem

Bir düşüncenin ya da anlatımın yalın tasarımı olan bir şekil, bir alâmet ya da nesnel düzenlemeye "amblem" denir. Bu sözcük Batı dillerinden dönüştürülerek alınmadır; dilimizde tek bir sözcükle karşılığı "belirteç" olarak verilmektedir ama bu sözcük pek tutmamış, yerleşememiştir.

Bazı yerlerde "simge" ya da "sembol" sözcüğüyle "amblem" sözcüğünün âdeta eş anlamlı olarak kullanıldığı görülebilir.

Bu özdeşleştirme yanlıştır. Çünkü simgelerin öznel bir nitelik taşıyabilmelerine karşılık amblemler salt nesnel bir özellik taşır. Bir amblemin belirgin bir anlamı vardır. Yoruma ya da değişik bir anlamlandırmaya açık değildir. Dolayısıyla simgelerden farklıdır. Simgeler ise bireysel boyutta bile yorumlanabilir, farklı anlamlara çekilebilir.

Örneğin "bayrak" genelde "ulusal özgürlük ve bağımsızlık" kavramını belirten bir simge olabilir ama kendine özgü renkleri ve şekilleriyle "bir ulusun bayrağı" simge değil amblemdir. Bir ulusun bayrağının düzenlenişinde kullanılmış olan renkler ve şekiller ayrı ayrı birer soyut kavramı simgelemekte olabilir ama bayrağın kapsamında kesinlikle belirgin anlamları nitelemek üzere kullanılmış ve dondurulmuştur.

Nitekim bir **"pergel ile gönye"**den oluşan, gelişigüzel değil bildiğiniz biçimdeki nesnel düzenleme günümüzde genel olarak Masonluğun amblemidir. Ancak bu amblem başka kuruluşlarca da kullanılmakta olabilir; nitekim kullanılmıştır da…

Ortasına **"G"** harfi yerleştirilince salt Masonluğa özgü olur.

Bir de belli biçim ve oranlarda **"ay yıldız"** katılacak olursa, Türk Masonluğu'nu temsil eden bir amblem oluşturulabilir. Nitekim bu da yapılmıştır.

Pergel, gönye, ay ve yıldız ayrı ayrı birer simgedir. Bunların içinden ikisi ya da üçü seçilip belirli bir başka biçimde bir araya getirilerek bambaşka bir anlam oluşturmak üzere bir **"bileşik simge"** oluşturulabilir.

Nitekim Masonlukta çok sayıda bileşik simge de vardır; "ortasında göz bulunan eşkenar üçgen", "merkezinde nokta bulunan daire", "dört parmak bitişik, başparmak açık olarak elin boğaz üzerine yerleştirilmesi" gibi… Fakat herhangi biri sadece belli bir kavramı temsil ediyorsa, o artık bir amblemdir.

Amblemin simgeden farklı oluşu çok mu önemli?

Hayır, çok önemli değil ama ikisinin aynı şey olmadığını bilmeliyiz.

Alegori

Bir düşünce, bir kavram ya da bir öğreti doğrudan ve açıkça anlatılmayarak başka türlü sözlerle ve bir öykü gibi aktarılırsa, buna "alegori" denir.*

---

* Bu sözcük batı dillerinden dönüştürülerek alınmadır. Sözcüğün Türkçe karşılığı, "örnekleme" anlamına gelen **"mesel"** olarak da verilebilir. Ancak bu terim pek seyrek olarak, özellikle dinsel bir bağlamda kullanılır.

Dinsel ve felsefî öğretilerde öteden beri alegorilere çok önem ve ağırlıklı yer verilmiştir.

Alegoriler edebiyat alanında da hem şiir hem nesir olarak hayli sık ve güçlü bir şekilde kullanılmıştır.

Örneğin ***"Dede Korkut Masalları"*** salt destan ve öykülerden oluşmamıştır. Tüm anlatımlarının birer alegorik niteliği, anlatmak istediği bir başka şey, bir öğütleme vardır.

Beydebâ adlı Hint düşünürünün ***"Kelile ve Dimne"*** adlı yapıtı, La Fontaine'in bundan esinlenerek kaleme almış olduğu çocuk masalları edebiyat alanında "fabl" terimiyle anılır. Bunlar aynı zamanda birer alegoridir.

Goethe'nin dünya çapında ünlü yapıtı ***"Faust"*** ile Dante'nin ***"Tanrısal Komedi"*** adlı ünlü yapıtı da birer alegori niteliği taşır.

■ ■ ■

Alegori bir "benzetme" (teşbih) ya da "mecaz" değildir. Bu yüzden de herhangi bir alegorinin düzenlenmesinde simgelerden çok yararlanılır. Hatta bir alegoride sözü geçen hemen her kişinin ve hemen her nesnenin birer simgesel anlamı olduğu ya da kendisinden başka bir şeyi, bir düşünüyü, bir kavramı, bir özelliği temsil ettiği söylenebilir.

Dolayısıyla bir alegoriyi anlayabilmek için, anlatının kapsamındaki öğelerin neleri simgelemekte ya da temsil etmekte olduklarını bilmek ya da anlayıp yorumlayarak değerlendirmek gerekir. Bu de belli bir kültürü, yeterli düzeyde eğitim görmüş olmayı gerektirir. Bunlar olmayınca, alegorik bir anlatımla karşı karşıya gelen bir kişi, aslında ne anlatılmak istendiğinin farkına varamayınca düz anlatımı ya gerçek olarak alır ya da bir uydurmaca, bir masal olarak görür.

■ ■ ■

Masonluğun birçok derecesinde, öğretimin büyük bölümü alegorik bir nitelik taşıyan öyküler üzerine kuruludur. Bu öykülerin gerçek olup olmadıklarının hiçbir önemi yoktur. Doğrudan bu ritüelleri ilk kez yazan kardeşlerimizce oluşturulmuş olabilecekleri gibi birtakım tarihsel kaynaklardan, eski ezoterik anlatımlardan ya da kutsal kitaplardan esinlenmeler içerebilir. Tarihsel ya da dinsel bir açıdan değil, töresel açıdan ve arka planda gizlenmiş anlamları bakımından değerlendirilir. Bir diğer deyişle öykünün kendisi önemsenmez; sadece anlatmak ve sezdirmek istedikleri üzerinde durulur.

Simgelerimizin Kaynakları

Gerek mabetlerimizin dekorasyonunda görülen gerekse ritüelik olarak kullanılan simgelerden bazısı bu kitabın 6. bölümünde göze geçirmiş olduğumuz eski kaynaklardan, bazısı Avrupa'nın geleneksel yapıcılık mesleği ve zanaatından yani Operatif Masonluktan bazısı ise şövalyelikten ve aristokrasiden alınmıştır. Bunlara Spekülatif Masonluğun oluşumundan sonra doğrudan kardeşlerimizin tasarımladığı simgeler de eklenmiştir.

Eski kaynaklardan alınmış olan simgeler o tarihlerde neleri canlandırmışlarsa günümüzde de aşağı yukarı aynı kavram ve düşünüleri çağın koşullarına ve anlayışlarına uygun olarak canlandırmaktadır. Bu simgelerin canlılığı, geçmişe oranla daha gelişkin ve çağdaşlığa uygun düşünülerle güçlendirilmiştir.

Bu tür simgelerin arasında dinsel kaynaklardan alınma olanları da görülebilir. Örneğin **"içinde göz yer alan üçgen"**, **"birbiri içine geçmiş iki eşkenar üçgen"** ve **"beş kollu yıldız"** hatta **"güneş"** ve **"ay"** bu tür simgelerdendir.

■ ■ ■

Geleneksel yapıcılık mesleği ve zanaatının birtakım somut öğeleri, günümüzdeki masonik simgelerden büyük bölümünü oluşturur. Operatif masonların meslekî uygulamaları sırasında kullanmış oldukları araç ve gereçlerden birçoğuna çağdaş Masonlukta simgesel anlamlar kazandırılmıştır. **Gönye**, **pergel**, **cetvel**, **çekiç**, **keski**, **taşçı kalemi, şakul**, **düzeç**, **manivela** ve **mala** gibi el ve ölçü âletleri bunlardan bazılarıdır. Bunlara, **taş, tuğla, duvar, kapı, sütun, kemer** gibi birçok yapı elemanı da eklenmiştir.

Toplantılarımızda taktığımız **"önlük"** de Operatif Masonluk döneminden kalma bir simge olarak benimsenirse de aslında başka birtakım zanaatçıların da çalışırken önlük taktığı göz ardı edilmemelidir.

Masonik giyim ve kuşamın öğeleri arasında yer alan **"beyaz eldiven"** açıkça aristokrasiden alınmadır. Kimileri bunun da Operatif Masonluktan alınma olduğu görüşündeyse de tarihte yapıcılık mesleği ve zanaatının uygulanması sırasında bu tür bir eldivenin kullanılmış olduğuna ilişkin herhangi bir emare yoktur. Bu "pek spekülatif" bir düşüncedir.

■ ■ ■

Şövalyelikten alınma simgeler arasında elbette **"kılıç"** öncelik taşır. Ancak biliyorsunuz, ritüelik çalışmalarımızda bir de **"kıvrımlı kılıç"** ya da **"alevli kılıç"** olarak anılan bir avadanlık var. Bunun ise şövalyelikle hiçbir bağlantısı yok; doğrudan Spekülatif Masonluğa özgü.

Nitekim Masonluktaki simgelerden bazıları geçmişteki herhangi bir kaynaktan alınma olmayıp, ritüellerin yazımı sırasında doğrudan günümüzdeki Masonluğa özgü olmak üzere oluşturulmuştur. Örneğin mabetlerimizin çoğunda tavana yakın olarak tüm mabedi çepeçevre saran, kendi içinde yer yer düğümleri olan bir ip vardır. Bunun da herhangi bir eski kurum ile bağlantısı yoktur.

Bir sonraki bölümde Masonluğa giriş törenini anlatırken **"Düşünme Odası"** (Tefekkür Hücresi) olarak anılan, unutmamışsak hepimizin bildiği bir bölmenin

özelliklerinden söz edeceğiz. Orada birçok simgeye değineceğiz. Masonlukta bunların kaynakları, nereden ve ne amaçla alınmış oldukları üzerinde hayli spekülasyon yapılmıştır. Genel olarak bunların tarihsel kaynaklardan alınma olduğunu söyleyebiliriz. **Alşimistler**'den (Simyacılardan) alınma olanları da var.

Simgesel Terimlerimiz

Operatif Masonluk döneminde bir yapı için belirli bir plan ve projeye uyularak taş yontulur, bunlar harç ile birleştirilip duvar örülürdü. Çağdaş Masonlukta tüm bu simgesel yapı öğeleri arasında özellikle **"taş"**a pek önem verilir.

Taşın "insan"ı simgelemekte olduğu yaygın bir benimseyiştir. İnsanın bilgilerini artırıp erdemlerini geliştirerek olgunlaşması, **"hamtaşın yontulması"** diye bir simgesel terimle dile getirilmektedir, biliyorsunuz.

Zaten burada bilmediğiniz şeyleri anlatmaktan çok, bilgilerinizi tazelemeniz bakımından hatırlatmalar yapıyoruz.

Simgesel terimlerimiz somut birer nesne ya da şekil biçimindeki simgelerden çoktur. Yontulan taşları birbirlerine yapıştırmak, bir duvar oluşturan taş ve tuğlaların arasında kalan boşlukları doldurmak için kullanıldığı varsayılan, yaygın bir benimseyişe göre **"insanlık sevgisi"** ve **"tolerans"** kavramlarını simgeleyen **"harç"** bile bir simgesel terim sayılır.

Gene simgesel anlamda olmak üzere bir **"yapı"**nın gerçekleştirilmesine hazırlanıyoruz. Yalnızca düşünce ve tasarımlarımızda yer alan bu yapıyı **"insanlık mabedi"** ya da **"ülkü mabedi"** olarak anıyoruz. Bu soyut bir simgedir; ne kadar somut ve nesnel biçimlendirilmesine çalışırsak çalışalım, olmaz!

Bu simgesel mabedin mimarî düzeni **"kardeşlik birliği"**dir. Ölçülerini saptayan **"bilim"**, görünüşündeki estetik ise **"sanat"**tır. Tarih boyunca, nitekim Operatif Masonluk döneminde de insanların hem toplanmaları hem dinsel gereksinmeleri için mabetler yapılmıştır. Çağdaş Masonlukta ise tüm insanları içeren bir barış ve toplu mutluluğu simgeleyen, sınırları olmayan, boyutları sonsuzluğa uzanan, tek bir **evrensel mabet** kurulmasına çalışıyoruz.

Toplantılarımızı yaptığımız mabet evreni simgeliyor. Bu simgesel anlamı bir başka simgesel deyişle dile getiririz: Mabedimizin yatay düzlemdeki boyutlarının **"doğudan batıya"** ve **"kuzeyden güneye"** uzandığını, yüksekliğinin ise **"zenitten nadire"** kadar olduğunu söyleriz. Burada yapılan çalışmalara simgesel olarak **"öğle vakti"** yani en aydınlık anda başlar, **"gece yarısı"** yani en karanlık anda son veririz.

Böylece, evrensel bir nitelik taşımak üzere yaptığımızı benimsediğimiz çalışmada **"uzay"** ile ilgili simgesel tasarımı **"zaman"** boyutuyla bütünlemekteyiz.

Simgelerimizin tümünün Operatif Masonluktan alınma olduğunu ileri sürmeye pek meraklı kimi kardeşlerimiz bunların da o kaynaktan geldiğini belirtse de bunun da "pek spekülatif" bir yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz. Operatif masonlar kuşkusuz gün ışığından yararlanmak için çalışmalarına sabahın erken saatinde başlar, karanlık çökerken son verirdi.

■ ■ ■

Masonlukta her bir derece için ayrı ayrı olmak üzere bir ya da birkaç özel **"sözcük"** vardır. Bunlar birer **"parola"** niteliğindedir. Bir kardeşimizden öyle gerektiği için ve yöntemi uyarınca istendiğinde, kendine özgü yöntemi uyarınca yanıt verilerek söylenir. Bu sözcük gerektiğinde kendimizi tanıtmamıza yarar. Bunun da Operatif Masonluğun eski geleneklerinden alınma olduğu belirtilirse de tartışılabilir. Çünkü Operatif Masonluk döneminde hatta ondan önce bu gibi belli sözcüklerin tarih boyunca ve her yerde aynı oldukları varsayılır.

Bunu aklınız alıyor mu? Olacak şey mi bu?

Yine "kesinlikle spekülatif" bir düşünce…

Bu sözcükler de çağımızdaki uygulaması ve anlamları bakımından birer simgedir.

Bu arada elbette bir de geleneksel **"yıllık sözcük"** (senelik kelime) uygulaması var. Bu ise ayrı ayrı sadece ilgili obediyansın kendi içinde geçerli. Kendisine sorulan kardeşimizin o obediyansta "düzenli" olup olmadığını belirlemek için kullanılabiliyor. Bu amaçla simgesel terimler seçilebilir ama uygulanmasının herhangi bir simgeselliği yok.

Masonluktaki her bir derecede, o dereceye özgü bir de **"sayı"** var. Bu sayı, özellikle bir oturumun açılış ve kapanışında ilgili masonik birimi yönetenlerin (simgesel derecelerde saygıdeğer üstat/üstad-ı muhterem ile nazırlar) oturumun açılış ve kapanışında uyguladığı **"çekiç vuruşları"** ile belirginleşir. Topluca yerine getirdiğimiz ritüelik **"alkış"** ile de özdeşleşir. Bazı derecelerde (örneğin çırak derecesinde) simgesel **"yaş"** da aynıdır ama her derecede değil… Bu tür ritüelik uygulamalar **"sayısal simgecilik örnekleri"** olarak nitelenebilir.

■ ■ ■

Masonluktaki simgeleri anlatmanın sonu gelmez... Yalnızca bu konu üzerinde bile başlı başına bir kitap yazılabilir. Nitekim yazılmıştır da... Onun için bu bölümü bir masonik uygulamadan söz ederek bitirelim:

Masonluğu aramıza katılan yeni kardeşlere tanıtırken şöyle deriz:

«BURADA HER ŞEY SİMGEDİR.»

«ARAYIN, BULURSUNUZ... ÇALIŞIN, ÖĞRENİRSİNİZ.»

♎ ♎ ♎